

ДОНЕЦЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ ВАСИЛЯ СТУСА
ЕКОНОМІЧНИЙ ФАКУЛЬТЕТ
КАФЕДРА ПІДПРИЄМНИЦТВА, КОРПОРАТИВНОЇ ТА ПРОСТОРОВОЇ
ЕКОНОМІКИ

**МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ ДО ВИКОНАННЯ ПРАКТИЧНИХ
РОБІТ З ДИСЦИПЛІНИ
«МІЖДИСЦИПЛІНАРНИЙ ТРЕНІНГ»**

галузь знань	05 Соціальні та поведінкові науки 07 Управління і адміністрування
спеціальності:	051 Економіка 076 Підприємництво, торгівля та біржова діяльність
освітня програма	Економіка підприємства Підприємництво і торгівля Туристичний бізнес
ступінь освіти	бакалавр
факультет	економічний

Солоненко Ю.В. к.е.н., доцент кафедри підприємництва, корпоративної та просторової економіки. Методичні рекомендації до виконання практичних робіт з дисципліни «Міждисциплінарний тренінг». Вінниця. ДонНУ імені Василя Стуса. 2021. – 28 с.

В методичних рекомендаціях сформульовано мету і завдання щодо проведення практичних занять з дисципліни, визначено структуру та зміст роботи, наведено характеристику етапів виконання роботи, вимоги до оформлення та методичні поради щодо її виконання, описано порядок захисту практичних роботи.

Рекомендується для здобувачів вищої освіти та викладачів економічного факультету Донецького національного університету імені Василя Стуса.

Рецензенти:

Якімова Н.С., к.е.н., доцент кафедри менеджменту та поведінкової економіки
 Боєнко О.Ю., к.е.н., доцент, завідувач кафедри маркетингу

Укладач:

Солоненко Ю.В., к.е.н., доцент кафедри підприємництва, корпоративної та просторової економіки

Методичні рекомендації до виконання практичних робіт з дисципліни «Міждисциплінарний тренінг» затверджені на засіданні кафедри підприємництва, корпоративної та просторової економіки.

Протокол від «30» березня 2021 року № 16

Завідувач кафедри підприємництва, корпоративної та просторової економіки

_____ О.С. Трегубов

(підпис)

Експерт з якості 051 Економіка

_____ Л. В. Юрчишена

(підпис)

Експерт з якості 076 Підприємництво,
торгівля та біржова діяльність

_____ О.Ю. Боєнко

(підпис)

© Солоненко Ю.В.

© ДонНУ імені Василя Стуса, 2021 рік

ЗМІСТ

ВСТУП.....	4
Практична робота 1.....	5
Практична робота 2.....	6
Практична робота 3.....	10
Практична робота 4.....	13
Практична робота 5.....	15
Практична робота 6.....	17
Практична робота 7.....	28

ВСТУП

Ринкові умови господарювання вимагають якісного оцінювання ефективності функціонування різних економічних суб'єктів. Проте особлива увага приділяється підприємству, яке на сьогоднішній день є основною ланкою народного господарства, що створює конкретні економічні блага, й, відповідно, є першоосновою національного багатства держави. Запорукою ефективного функціонування будь-якого підприємства є прийняття правильних управлінських рішень, що можна забезпечити лише за умов комплексного аналітичного оцінювання всіх сфер діяльності підприємства, факторів його мікро- та макро- середовища – формує міждисциплінарний зв'язок, в основі якого знаходиться економічна діагностика. Економічна діагностика як конкретна галузь науки й навчальна дисципліна базується на аналізі та визначенні реального фінансово-економічного стану підприємства в цілому чи окремих сфер його діяльності. Економічна діагностика є базою для обґрунтування управлінських рішень, на основі яких розробляються рекомендації з удосконалення функціонування підприємства, поліпшення чи стабілізації його фінансового стану.

Для виконання практичних робіт необхідно ознайомитися з такими документами фінансово-економічної діяльності підприємства за останні три роки:

1. Форма № 1 «Баланс» («Звіт про фінансовий стан»).
2. Форма № 2 «Звіт про фінансові результати» («Звіт про сукупний дохід»).
3. Форма № 3, 3-н «Звіт про рух грошових коштів (за прямим та непрямим методами)».
4. Форма № 4 «Звіт про власний капітал».
5. Форма № 5 «Примітки до річної фінансової звітності».
6. Статут підприємства.
7. Організаційна структура підприємства.
8. Організаційна структура фінансового відділу підприємства.
9. Також здобувачі вищої освіти можуть отримувати необхідну інформацію з офіційного сайту обраного підприємства, засобів масової інформації, офіційного сайту міністерств та відомств України, а також з сайту Агентства з розвитку інфраструктури фондового ринку України (<https://smida.gov.ua/>)

Практична робота 1

Мета роботи: освоїти методику аналізу макросередовища підприємства на основі існуючої компанії.

ЗАВДАННЯ 1. На базі статуту та історичної довідки про діяльність обраного підприємства (організації), варто зазначити:

- назву підприємства, історію його розвитку, дату заснування і реєстрації, юридичну адресу;
- величину статутного капіталу;
- мету та предмет діяльності;
- організаційно-правову форму господарювання;
- охарактеризувати виробничу діяльність підприємства, його продукцію: призначення, ринки збуту, конкурентоспроможність;
- дослідити основних конкурентів та постачальників;
- описати організаційну структуру підприємства.

ЗАВДАННЯ 2. Аналіз макросередовища передбачає аналіз та визначення тенденцій розвитку фондового ринку, банківського та інших фінансових секторів, валютного ринку, а також тенденцій розвитку інших галузей, що стимулюють попит на товари, роботи та послуги, що виробляє, виконує та надає підприємство.

Аналіз галузі, в якій функціонує підприємство, передбачає зокрема:

аналіз нормативної бази, що регулює діяльність ринку, на якому здійснює свою діяльність підприємство; місце галузі в народному господарстві країни; аналіз конкурентного середовища всередині галузі; бар'єри для входу та виходу з ринку; аналіз концентрації ринку; визначення основних груп споживачів, їх потреб та купівельної спроможності; визначення сезонності та циклічності попиту; вивчення ринків сировини; визначення технологічно-інноваційного рівня галузі; аналіз ринку фінансових ресурсів (доступу до фінансових ресурсів); аналіз суміжних галузей, що визначають або впливають на розвиток галузі, в якій здійснює свою діяльність підприємство; прогнозування найбільш імовірних варіантів розвитку галузі.

Практична робота 2

Мета роботи: освоїти методику аналізу бізнес-процесів та оцінки основних фінансово-економічних показників підприємства на основі існуючої компанії.

ЗАВДАННЯ 1. Аналіз бізнес-процесів підприємства відбувається на основі внутрішніх документів підприємства, а саме:

1. Внутрішніх документів підприємства (статуту, положень про правління, спостережну раду, ревізійну комісію, службу внутрішнього аудиту тощо).
2. Документів, що висвітлюють юридичні й фінансові аспекти участі у холдингових компаніях, фінансово-промислових групах.
3. Організаційної схеми юридичної й кадрової структури підприємства.
4. Історичної довідки про підприємство.
5. Інформації про засновників та власників: частки участі, динаміка їх змін.
6. Інформації щодо існуючих претензій та санкцій до підприємства та інших документів.

На основі вищенаведених даних необхідно зробити оцінку щодо:

1. Ефективності та відповідності законодавчим та ринковим умовам.
2. Організаційної структури підприємства.
3. ТОП-менеджменту підприємства, його досвіду та кваліфікації.
4. Кваліфікаційного рівня та освіти персоналу.
5. Рівня фактичної та можливої підтримки з боку власників.
6. Можливості конфлікту інтересів серед власників.
7. Наявних дозволів та ліцензій і відповідності діяльності підприємства ліцензійним умовам.
8. Існуючих претензій та санкцій до підприємства.
9. Інформаційної відкритості та іншого.

ЗАВДАННЯ 2. Заповнити електронні форми звітності (Форма 1, 2) використовуючи Microsoft Excel. Усі подальші розрахунки здійснювати за допомогою Microsoft Excel. Оцінювання основних фінансово-економічних показників діяльності підприємства необхідне для того, щоб одержати певну кількість основних, найінформативніших

параметрів, які дають об'єктивну і точну картину фінансово-господарського стану підприємства.

З метою виявлення тенденцій розвитку підприємства проводиться аналіз основних фінансових показників за даними Форми № 1 та № 2 за два останні періоди (роки). Оцінку та аналіз основних показників необхідно здійснювати методом горизонтального (часового) аналізу, суть якого полягає в порівнянні кожної позиції звітності з відповідним показником за попередні періоди та визначенні відхилення значення показника поточного періоду від відповідного значення показника попередніх періодів. Оцінювання основних фінансово-економічних показників діяльності підприємства здійснюється за такими показниками фінансових результатів.

ПРИМІТКА: при визначенні джерела інформації код рядка у дужках стоїть відповідно до звітності, що діяла до 2013 року.

1. Чистий дохід (виручка) від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг) (ЧД(В)Р) визначається шляхом вирахування з доходу (виручки) від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг) відповідних податків, зборів, знижок тощо. Джерело інформації: Форма № 2 ряд 2000 (035).

2. Собівартість реалізованої продукції (товарів, робіт, послуг) (СРПр), яка показує виробничу собівартість реалізованої продукції (робіт, послуг) або собівартість реалізованих товарів. Собівартість реалізованої продукції (товарів, робіт, послуг) визначається згідно з Положенням (стандартом) бухгалтерського обліку 9 “Запаси”. Джерело інформації: Форма № 2 ряд 2050 (040).

3. Валовий прибуток (збиток) (ВП(З)) розраховується як різниця між чистим доходом від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг) і собівартістю реалізованої продукції (товарів, робіт, послуг). Джерело інформації: Форма № 2 ряд 2090 та 2095 (050 і 055).

4. Фінансовий результат від операційної діяльності (ФРопер) визначається як алгебраїчна сума валового прибутку (збитку), іншого операційного доходу, адміністративних витрат, витрат на збут та інших операційних витрат. Джерело інформації: Форма № 2 ряд 2190 та 2195 (100 і 105).

5. Фінансовий результат до оподаткування (ФРзвич) визначається як алгебраїчна сума прибутку (збитку) від основної діяльності, фінансових та інших доходів (прибутків), фінансових та інших витрат (збитків). Джерело інформації: Форма № 2 ряд 2290 та 2295 (170 і 175).

6. Чистий прибуток (збиток) (ЧП(З)) розраховується як алгебраїчна сума прибутку (збитку) від звичайної діяльності та надзвичайного прибутку, надзвичайного збитку та податків з надзвичайного прибутку. Джерело інформації: Форма № 2 ряд 2350 та 2355 (220 і 225).

7. Загальний капітал підприємства (валюта балансу) (ВБ) – засоби підприємства, вкладені в суб'єкт господарювання для здійснення господарської діяльності з метою отримання прибутку. Це підсумок балансу, який, з одного боку, показує загальну суму засобів підприємства (актив), а з іншого – суму джерел утворення цих засобів (власний капітал і зобов'язання). Джерело інформації: Форма № 1 ряд 1300 або 1900 (280 або 640).

8. Власний капітал (ВК) – це частина в активах підприємства, що залишається після вирахування його зобов'язань. Джерело інформації: Форма № 1 1495 (ряд 380).

9. Залучений капітал (ЗК) – це зобов'язання підприємства, тобто заборгованість, яка виникла внаслідок минулих подій і погашення якої, як очікується, призведе до зменшення ресурсів підприємства, що втілюють у собі економічні вигоди. Залучений капітал включає забезпечення наступних витрат і платежів (Ф. № 1 ряд 1520 та 1525 (430)), довгострокові зобов'язання (Ф. № 1 ряд 1500, 1510 та 1515 (480)), поточні зобов'язання (Ф. № 1 ряд 1695 (620) та доходи майбутніх періодів (Ф. № 1 ряд 1700 (630)).

10. Необоротні активи (На) – це всі активи, що не є оборотними. Джерело інформації: Форма № 1 р. 1095 (80).

11. Оборотні активи (Оа) – грошові кошти та їх еквіваленти, що не обмежені у використанні, а також інші активи, призначені для реалізації чи споживання упродовж операційного циклу чи упродовж дванадцяти місяців із дати балансу. Джерело інформації: Форма № 1 р. 1195 (260).

За результатами аналізу необхідно:

- 1) Зробити висновки стосовно величини та динаміки наведених у таблиці 1

показників;

- 2) Визначити фактори та причини зміни в обсягах досліджуваних показників;
- 3) оцінити тенденції змін фінансово-економічних показників діяльності підприємства в цілому;
- 4) надати свої рекомендації на основі отриманих результатів.

Для зручності та наочності отримані дані оформлюють у вигляді таблиць (табл. 1), а також зображають графічно. При визначенні питомої ваги пасивної статті використовують горизонтальний аналіз.

Таблиця 1 – Основні фінансово-економічні показники діяльності підприємства

Показни	Базовий рік	Звітний рік	Відхилення	
			абсолютне	відносне
Чистий дохід від реалізації				
Собівартість реалізованої продукції				
Валовий прибуток				
Фінансовий результат від операційної діяльності				
Фінансовий результат від звичайної діяльності до оподаткування				
Чистий прибуток				
Валюта балансу				
Власний капітал				
Залучений капітал				
Необоротні активи				
Оборотні активи				

Практична робота 3

Мета роботи: освоїти методику діагностики майнового стану, ліквідності балансу, показників ліквідності обраного підприємства.

За результатами аналізу необхідно

1. За наведеними показниками у табл. 2, 3 здійснити діагностику майнового стану, ліквідності балансу та показників ліквідності обраного підприємства.
2. Визначити динаміку розрахованих показників.
3. За кожним показником зробити необхідні висновки, визначити фактори, що призвели до зміни відповідних показників.
4. Узагальнити висновки щодо майнового стану та ліквідності підприємства.
5. Надати відповідні рекомендації та запропонувати заходи щодо покращання майнового стану та підвищення ліквідності підприємства.

Основні показники діагностики майнового стану підприємства та формули для розрахунку подані у таблиці 2.

Таблиця 2 – Показники оцінки майнового стану підприємства та їх нормований напрям

Показник 1	Економічний зміст 2	Формула 3	Напрямок 4
Частка оборотних виробничих фондів в обігових коштах	Частка обігових коштів у виробничій сфері	$\frac{\text{Оборотні виробничі фонди}}{\text{Оборотні активи}}$	Збільшення (↑), особливо в умовах інфляції
Частка основних засобів в активах	Частка коштів, інвестованих в основні засоби	$\frac{\text{Залиш. вартість основн. засобів}}{\text{Активи}}$	↓ За умов незмінних або зростаючих обсягів реалізації
Коефіцієнт зносу основних засобів	Рівень фізичного та морального зносу основних фондів	$\frac{\text{Знос основн. засобів}}{\text{Первісна вартість ОЗ}}$	Зменшення (↓)
Коефіцієнт оновлення основних засобів	Рівень фізичного і морального оновлення основних фондів	$\frac{\text{Збільшення за зв. пер. вартості ОЗ}}{\text{Первісна вартість ОЗ}}$	↑, За умов виключення інфляційного фактора
Частка довгострокових фінансових інвестицій в активах	Частка фінансових (портфельних) інвестицій у валюті балансу; зменшення диверсифікаційного ризику	$\frac{\text{Довгострокові фінансові інвестиції}}{\text{Активи}}$	↑ За умов ↑ доходів від фінансових інвестицій
Частка оборотних виробничих активів	Частка мобільних виробничих фондів у валюті балансу	$\frac{\text{Оборотні виробничі фонди}}{\text{Активи}}$	↑
Частка оборотних виробничих фондів в обігових коштах	Частка обігових коштів у виробничій сфері	$\frac{\text{Оборотні виробничі фонди}}{\text{Оборотні активи}}$	↑
Коефіцієнт мобільності активів	Скільки обігових коштів припадає на одиницю необігових; потенційна можливість перетворення активів у ліквідні кошти	$\frac{\text{Мобільні активи}}{\text{Немобільні активи}}$	↑ Рекомендований рівень $K_{\text{Моб}} = 0,5$

Ліквідність балансу – це рівень покриття зобов'язань підприємства його активами, строк перетворення яких на гроші відповідає строкам погашення зобов'язань.

Найбільш ліквідні активи (А1) – це суми за всіма статтями коштів та їх еквівалентів, тобто грошові кошти, короткострокові фінансові вкладення, цінні папери, які можна прирівняти до грошей (Ф. № 1 рядки 1160, 1165 другого розділу активу балансу).

Активи, що швидко реалізуються, (А2) – це активи, для перетворення яких на гроші потрібний певний час. Включають дебіторську заборгованість підприємства. Ліквідність цих активів є різною і залежить від суб'єктивних та об'єктивних факторів: кваліфікації фінансових працівників, платоспроможності платників, умов видачі кредитів покупцям тощо (Ф. № 1 рядки 1130–1155).

Активи, що повільно реалізуються, (А3) – це запаси підприємства та інші оборотні активи. Запаси не можуть бути продані, поки немає покупця. Інколи певні запаси потребують додаткової обробки для того, щоб їх можна було продати, а на все це потрібен час (Ф. № 1 рядки 1100, 1190).

Активи, що важко реалізуються, (А4) – це активи, які передбачено використовувати в господарській діяльності упродовж тривалого періоду. У цю групу включають необоротні активи (розділ 1 Балансу).

Пасиви балансу відповідно до зростання строків погашення зобов'язань групуються таким чином:

1. Негайні пасиви (П1) – це кредиторська заборгованість (Ф. № 1 рядки 1615–1660, 1690), розрахунки за дивідендами, своєчасно не погашені кредити (за даними додатка до балансу).

2. Короткострокові пасиви (П2) – це короткострокові кредити банків (рядок 1600), поточна заборгованість за довгостроковими зобов'язаннями (рядок 1610). Для розрахунку основних показників ліквідності можна користуватися інформацією 3-го розділу балансу («Поточні зобов'язання»).

3. Довгострокові пасиви (П3) – це довгострокові зобов'язання – 3-й розділ пасиву балансу.

4. Постійні пасиви (П4) – це статті 1-го розділу пасиву балансу («Власний капітал») – (ряд. 1520, а також рядки 1525, 1665).

Баланс буде абсолютно ліквідним, якщо задовольнятиме такі умови:

1. Найбільш ліквідні активи перевищують негайні пасиви або дорівнюють їм.
2. Активи, що швидко реалізуються, дорівнюють короткостроковим пасивам або більші за них.
3. Активи, що реалізуються повільно, дорівнюють довгостроковим пасивам або більші за них.
4. Активи, що важко реалізуються, менші за постійні пасиви.

Перелік необхідних показників для діагностики ліквідності підприємства та формули розрахунку наведені у таблиці 3.

Таблиця 3 – Систематизація показників оцінки ліквідності підприємства та їх нормований напрям

Показник	Економічний зміст	Формула	Напрямок
Коефіцієнт покриття	Здатність підприємства забезпечити свої короткострокові зобов'язання з найбільше легко реалізованої частини активів – оборотних коштів	$\frac{\text{Поточні активи}}{\text{Поточні пасиви}}$	1,2–2,5
Коефіцієнт швидкої ліквідності	Яку частину поточних зобов'язань підприємство спроможне погасити за рахунок найбільш ліквідних оборотних коштів	$\frac{\text{Поточні активи} - \text{запаси}}{\text{Поточні пасиви}}$	Більше 0,6
Коефіцієнт абсолютної ліквідності	Характеризує готовність підприємства негайно ліквідувати короткострокову заборгованість	$\frac{\text{Кошти}}{\text{Поточні пасиви}}$	0,2–0,35
Співвідношення короткострокової та кредиторської заборгованості	Здатність розрахуватися з кредиторами за рахунок дебіторів упродовж одного року	$\frac{\text{Дебітор. заборг.}}{\text{Кредитор. заборг.}}$	Рекомендоване значення Кд/к=1,0

Практична робота 4

Мета роботи: освоїти методику діагностики фінансової стійкості та рентабельності діяльності обраного підприємства

За результатами аналізу необхідно:

1. За наведеними показниками у відповідних таблицях здійснити діагностику рентабельності діяльності та фінансової стійкості обраного підприємства.
2. Визначити динаміку розрахованих показників.
3. За кожним показником зробити необхідні висновки, визначити фактори, що призвели до зміни відповідних показників.
4. Узагальнити висновки щодо рентабельності та фінансової стійкості підприємства.
5. Надати свої пропозиції та рекомендації на основі отриманих результатів.

Перелік необхідних показників для діагностики фінансової стійкості підприємства та формули розрахунку наведені у таблиці 4.

Таблиця 4 – Показники діагностики фінансової стійкості підприємства та їх нормовані значення

Показник 1	Економічний зміст 2	Формула 3	Напрямок 4
Коефіцієнт фінансової незалежності (автономії)	Характеризує можливість підприємства виконати зовнішні зобов'язання за рахунок власних активів; його незалежність від позикових джерел	$\frac{\text{Власний капітал}}{\text{Активи}}$	↑ 0,5–0,8
Коефіцієнт фінансової залежності	Скільки одиниць сукупних джерел припадає на одиницю власного капіталу	$\frac{\text{Пасиви}}{\text{Власний капітал}}$	↓ = 2
Власні обігові кошти (робочий, функціонуючий капітал)	Оборотні активи, які фінансуються за рахунок власного капіталу і довгострокових зобов'язань. Наявність яких означає не лише здатність платити поточні борги, а можливість розширити виробництво	$\frac{\text{Власний капітал} + \text{довгостр. зобов.} - \text{позаобор. активи}}{\text{або}} \\ \text{(оборотні активи} - \text{короткострокові зобов'язання)}$	↑
Коефіцієнт концентрації залученого капіталу	Яка частка активів підприємства фінансується за рахунок залученого капіталу	$\frac{\text{Позиковий капітал}}{\text{Активи}}$	0,2–0,5
Маневреність робочого капіталу	Частка запасів, тобто матеріальних, виробничих активів у власних обігових коштах; обмежує свободу маневру власними коштами. Збільшення запасів призводить до уповільнення оборотності обігових коштів, в умовах інфляції – до залучення дорогих кредитів, що зменшує платоспроможність підприємства	$\frac{\text{Запаси}}{\text{Робочий капітал}}$	↓
Коефіцієнт маневреності власного капіталу	Яка частина власного капіталу бере участь у фінансуванні поточної діяльності	$\frac{\text{Власні обігові кошти}}{\text{Власний капітал}}$	> 0,1
Коефіцієнт забезпеченості власними оборотними засобами	Абсолютна можливість перетворення активів у ліквідні кошти	$\frac{\text{Власні обігові кошти}}{\text{Оборотні активи}}$	↑ > 0,1 або = 0,2
Коефіцієнт фінансової стабільності	Забезпеченість заборгованості власними коштами; перевищення власних коштів над позиковими свідчить про фінансову стійкість підприємства	$\frac{\text{Власні кошти}}{\text{Оборотні кошти}}$	> 1

Перелік необхідних показників для діагностики рентабельності діяльності підприємства та формули розрахунку наведені у таблиці 5.

Таблиця 5 – Показники діагностики рентабельності діяльності підприємства та їх нормований напрям

Показник	Економічний зміст	Формула	Напрямок
Рентабельність майна (активів) за прибутком від звичайної діяльності	Скільки припадає прибутку від звичайної діяльності на одиницю інвестованих в активи коштів	$\frac{\text{Прибуток від звичайної діяльності}}{\text{Активи}}$	↑
Рентабельність майна (активів) за чистим прибутком	Скільки припадає чистого прибутку на одиницю інвестованих в активи коштів	$\frac{\text{Чистий прибуток}}{\text{Активи}}$	↑
Рентабельність власного капіталу	Скільки припадає чистого прибутку на одиницю власного капіталу	$\frac{\text{Чистий прибуток}}{\text{Власний капітал}}$	↑
Рентабельність основних засобів	Скільки припадає чистого прибутку на одиницю вартості виробничих фондів	$\frac{\text{Чистий прибуток}}{\text{Виробничі фонди}}$	↑
Рентабельність продукції за чистим прибутком	Скільки припадає чистого прибутку на одиницю виручки	$\frac{\text{Чистий прибуток}}{\text{Виручка}}$	↑
Період окупності власного капіталу, міс.	За який період власний капітал буде компенсований чистим прибутком	$\frac{\text{Власний капітал}}{\text{Чистий прибуток}}$	↓

Практична робота 5

Мета роботи: освоїти методику діагностики ділової активності обраного підприємства та навчитись оцінювати позицію підприємства на ринку цінних паперів.

За результатами аналізу необхідно:

1. За наведеними показниками у табл. 6, 7 здійснити діагностику ділової активності обраного підприємства та оцінити його позицію на ринку цінних паперів.
2. Визначити динаміку розрахованих показників.
3. За кожним показником зробити необхідні висновки, визначити чинники, що призвели до зміни відповідних показників.
4. Узагальнити висновки щодо отриманих розрахунків.
5. За результатами попередніх практичних робіт зробити узагальнювальний висновок щодо фінансового стану підприємства.
6. Сформулювати систему заходів щодо зміцнення фінансової стійкості підприємства та підвищення ефективності діяльності підприємства.

Перелік необхідних показників для діагностики ділової активності підприємства та формули розрахунку наведені у таблиці 6.

Таблиця 6 – Систематизація показників оцінки ділової активності підприємства та їх нормований напрям

Показник	Економічний зміст	Формула	Нап рям
1	2	3	4
Фондовіддача	Скільки виручки припадає на одиницю основних виробничих фондів	$\frac{\text{Чиста виручка від реалізації продукції}}{\text{Основні виробничі фонди}}$	↑
Оборотність власного капіталу	Скільки чистої виручки від реалізації продукції припадає на одиницю власного капіталу	$\frac{\text{Чиста виручка від реалізації продукції}}{\text{Власний капітал}}$	↑
Оборотність активів	Скільки отримано чистої виручки від реалізації продукції на одиницю коштів, інвестованих в активи	$\frac{\text{Чиста виручка від реалізації продукції}}{\text{Активи}}$	↑
Оборотність запасів (оборот)	Кількість оборотних коштів, інвестованих у запаси	$\frac{\text{Собівартість реалізації}}{\text{Середні запаси}}$	↑
Період обертання запасів, днів	Період, упродовж якого запаси трансформуються в кошти	$\frac{360}{\text{Оборотність запасів}}$	↓
Оборотність дебіторської заборгованості, оборотів	У скільки разів виручка перевищує середню дебіторську заборгованість, чим більше значення даного показника, тим більша можливість підприємства сплатити свої зобов'язання перед кредиторами	$\frac{\text{Чиста виручка від реалізації продукції}}{\text{Середня дебіт. заборг.}}$	↑

Період обертання дебіт. заборг., днів	Середній період інкасації дебіторської заборгованості	$\frac{360}{\text{Оборотність дебіт. заборг.}}$	↓
Оборотність кредит. заборг., днів	Середній період сплати підприємством короткострокової заборгованості	$\frac{\text{Сер. кредитор. заборг.} \times 360}{\text{Собівартість реалізації}}$	↓
Тривалість операційного циклу, днів	Тривалість перетворення придбаних матеріальних ресурсів на грошові кошти	Період обертання запасів + + період обертання дебіторської заборгованості	↓
Тривалість фінансового циклу, днів	Період обороту коштів від'ємне значення свідчить вже про нестачу коштів	Тривалість операційного циклу + оборотність кредиторської заборгованості	↓

Перелік необхідних показників для діагностики ділової активності підприємства та формули розрахунку наведені у таблиці 7.

Таблиця 7 – Систематизація показників оцінки позиції підприємства на ринку цінних паперів та їх нормований напрям

Показник	Економічний зміст	Формула	Напрямок
1	2	3	4
Дохід на акцію	Скільки чистого прибутку припадає на одну просту акцію	Ф. № 2, р. 2610	↑
Дивіденд на акцію	Сума оголошених дивідендів, що припадає на одну акцію	Ф. № 2, р. 2650	↑, за умов достатнього реінвестування прибутку
Дивідендний вихід	Частка дивідендів до сплати у чистому прибутку	$\frac{\text{Дивіденд на акцію}}{\text{Дохід на акцію}}$	Залежить від дивідендної політики підприємства
Коефіцієнт котирування акцій	Відхилення ринкової ціни акції від номінальної (облікової)	$\frac{\text{Ринкова ціна акції}}{\text{Номінальна ціна акції}}$	↑
Ціна акції	Інвестиційна привабливість акції; умовний термін окупності поточної вартості акції	$\frac{\text{Ринкова ціна акції}}{\text{Дохід на акцію}}$	Темпи підвищення рин. ціни повинні випереджати темпи збільш. дохідн.
Дивідендна дохідність акції	Поточна рентабельність інвестованого в акцію капіталу	$\frac{\text{Дивіденд на акцію}}{\text{Ринкова ціна акції}}$	↑, за умов одночасної ↑ ринкової ціни акції
Зміни у добробуті акціонерів	Зміни у добробуті акціонерів, що складається: а) з поточних дивідендів; б) із різниці між ринковою і первісною вартістю акцій	Дивідендний дохід + потенційний дохід за рахунок збільшення власного капіталу і ринкової вартості акції	↑

Практична робота 6

Мета роботи: освоїти методику оцінки ймовірності банкрутства підприємства за моделями Альтмана, Ліса, Таффлера. Ймовірності банкрутства підприємства за коефіцієнтом фінансування важколіквідних активів. Навчитись визначити коефіцієнти Бівера та визначати рейтинг підприємства.

За результатами розрахунків необхідно зробити висновки, а саме:

1. Оцінити ймовірність банкрутства досліджуваного підприємства за моделями Альтмана, Таффлера, Ліса, за коефіцієнтом фінансування важко ліквідних активів та за системою показників Бівера.
2. Порівняти отримані результати та зробити висновок щодо ефективності застосування кожної з моделей для оцінки ймовірності банкрутства вітчизняних підприємств; дати загальну оцінку ймовірності банкрутства досліджуваного підприємства.
3. Сформувати рекомендації та запропонувати систему заходів щодо виходу підприємства з банкрутства.
4. Зробити висновки щодо загального рейтингу підприємства.
5. Сформувати систему заходів та рекомендацій щодо підвищення рейтингу підприємства.

У зарубіжних країнах одним і з методів прогнозування банкрутства підприємств є дискримінантний аналіз. Зміст цього аналізу полягає в тому, що за допомогою математико- статистичних методів будується функція та розраховується інтегральний показник, на основі якого можна з великою часткою ймовірності передбачити банкрутство суб'єкта господарювання. Дискримінантний аналіз базується на емпіричному дослідженні фінансових показників великої кількості підприємств, одні з яких збанкрутіли, а інші успішно продовжують свою діяльність. При цьому підбирається ряд показників (коефіцієнтів), для кожного з яких визначається питома вага у так званій дискримінантній функції. Як і граничне значення обраних показників вагомість може коригуватися. Вона залежить від галузі, до якої належить підприємство, загальної економічної та політичної ситуації в країні, рівня інфляції та інших факторів. Залежно від величини інтегрального показника робиться висновок про належність об'єкта аналізу

до групи підприємств-банкрутів чи до групи успішно функціонуючих підприємств. У зарубіжній практиці досить поширеними є побудовані на розрахунку інтегрального показника моделі прогнозування банкрутства. Найбільш відомими з них є моделі відомих західних економістів: Альтмана, Ліса, Таффлера, Тишоу, Спрінгейта та ін.

Уперше в 1968 році професор Нью-Йоркського університету Альтман дослідив 22 фінансових коефіцієнти і вибрав і з них 5 для внесення до кінцевої моделі визначення кредитоспроможності суб'єктів господарювання:

$$Z = 1,2 \cdot X_1 + 1,4 \cdot X_2 + 3,3 \cdot X_3 + 0,6 \cdot X_4 + 1,0 \cdot X_5, \quad (1)$$

$$X_1 = \frac{PK_{сер}}{BB_{сер}} \quad (2)$$

де $PK_{сер}$ – середня величина робочого капіталу;

$BB_{сер}$ – середня величина валюти балансу.

$$X_2 = \frac{ЧП}{BB_{сер}} \quad (3)$$

де $ЧП$ – чистий прибуток (збиток).

$$X_3 = \frac{ЧД(В)Р}{I_{BB_{сер}}} \quad (4)$$

де $ЧД(В)Р$ – чистий дохід (виручка) від реалізації.

$$X_4 = \frac{СК}{ЗК_{сер}} = \frac{\text{ф.№1 р.300}}{\text{ф.№1(р.620к.р+р.620п.р.)}/2} \quad (5)$$

де $СК$ – статутний капітал;

$ЗК_{сер}$ – середня величина залученого капіталу.

$$X_5 = \frac{Д(В)Р}{BB_{сер}} \quad (6)$$

де $Д(В)Р$ – дохід (виручка) від реалізації.

Якщо значення:

$Z < 1,8$, то існує дуже висока ймовірність банкрутства; $1,81 < Z < 2,7$ – висока ймовірність банкрутства;

$2,71 < Z < 2,99$ – можлива ймовірність банкрутства; від $3,0$ – низька ймовірність банкрутства.

Під час аналізу потрібно звернути увагу не стільки на шкалу ймовірності банкрутства, скільки на динаміку цього показника.

На основі п'ятифакторної моделі Альтмана розроблена і використовується комп'ютерна модель прогнозування ймовірності банкрутства.

У 1972 році Ліс розробив формулу для Великобританії:

$$Z = 0,063 \cdot X_1 + 0,092 \cdot X_2 + 0,057 \cdot X_3 + 0,001 \cdot X_4$$

$$X_1 = \frac{OK_{сер}}{ВБ_{сер}} \quad (7)$$

де $OK_{сер}$ – середня величина оборотного капіталу;

$ВБ_{сер}$ – середня величина валюти балансу.

$$X_2 = \frac{ОП}{ВБ_{сер}} \quad (8)$$

де $ОП$ – операційний прибуток (збиток).

$$X_3 = \frac{НП_{сер}}{ВБ_{сер}} \quad (9)$$

де $НП_{сер}$ – середня нерозподіленого прибутку.

$$X_4 = \frac{ВК_{сер}}{ЗК_{сер}} \quad (10)$$

де $ВК_{сер}$ – середня величина власного капіталу;

$ЗК_{сер}$ – середня величина залученого капіталу.

При цьому граничне значення дорівнює 0,037. У 1997 році Тафлер запропонував таку формулу:

$$Z = 0,53 \cdot X_1 + 0,13 \cdot X_2 + 0,18 \cdot X_3 + 0,16 \cdot X_4.$$

$$X_1 = \frac{ОП}{ПЗ_{сер}} \quad (11)$$

де $ОП$ – операційний прибуток (збиток);

$ПЗ_{сер}$ – середня величина поточних зобов'язань.

$$X_2 = \frac{OK_{сер}}{ПЗ_{сер}} \quad (12)$$

де $OK_{сер}$ – середня величина оборотного капіталу.

$$X_3 = \frac{ПЗ_{сер}}{ВБ_{сер}} \quad (13)$$

де $ВБ_{сер}$ – середня величина валюти балансу.

$$X_4 = \frac{ЧД(В)P}{ВБ_{сер}} \quad (14)$$

де $ЧД(В)P$ – чистий дохід (виручка) від реалізації.

Якщо величина Z-рахунку є більшою за 0,3, то це свідчить про те, що у підприємства непогані довгострокові перспективи, а якщо менша від 0,2, то банкрутство є дуже ймовірним.

Більш надійним методом інтегральної оціни загрози банкрутства є **коефіцієнт фінансування важколіквідних активів**, який застосовується у зарубіжній практиці фінансового менеджменту. Для цього визначається, якою мірою ці активи (сума всіх позаоборотних активів та оборотних активів у формі запасів ТМЦ) фінансуються власними і позиченими коштами.

Рівень загрози банкрутства підприємства відповідно до цієї моделі оцінюється за такою шкалою:

$ПА + З < ВК$ – ймовірність банкрутства дуже низька;

$ПА + З < ВК + ДЗ$ – ймовірність банкрутства можлива;

$ПА + З < ВК + ДЗ + ПЗ$ – ймовірність банкрутства висока;

$ПА + З > ВК + ДЗ + ПЗ$ – ймовірність банкрутства дуже висока,

де ПА – середня вартість позаоборотних активів; З – середня сума поточних запасів ТМЦ; ВК – середня величина власного капіталу; ДЗ – середня величина довгострокових банківських кредитів; ПЗ – середня величина короткострокових банківських кредитів.

За своєю економічною суттю ця модель відображає політику фінансування активів (консервативну, помірну, агресивну і надагресивну), яку використовує підприємство.

Оцінювати фінансовий стан підприємства і можливість його банкрутства можна також через показники фінансової стійкості. При цьому принципове значення має те, які саме абсолютні показники відображають стійкість фінансового стану.

Найбільш загальним показником фінансової стійкості є надлишок або недостатність джерел засобів для формування запасів і витрат, тобто різниця між величиною запасів і величиною витрат.

Для характеристики джерел формування запасів і витрат використовують кілька показників:

- наявність власних оборотних засобів (Ооб);
- наявність власних і довгострокових позикових джерел формування запасів і витрат (Ззп);

– загальна величина основних джерел формування запасів і витрат (ЗАГ_{зп}).

Цим показникам наявності джерел формування запасів і витрат відповідають три показники рівня забезпеченості запасами і рівня витрат:

- надлишки (+) або недостатність (–) власних оборотних засобів ($\pm O_{об}$);
- надлишки (+) або недостатність (–) власних і довгострокових позичкових джерел формування запасів і витрат ($\pm Z_{зп}$);
- надлишки (+) або недостатність (–) основних джерел формування запасів і витрат ($\pm ЗАГ_{зп}$).

Розрахунки цих трьох показників дають змогу класифікувати фінансові ситуації за рівнем їх стійкості.

Для визначення фінансової стійкості використовують тривимірний показник. Абсолютна стійкість фінансового стану буде за таких умов :

$$O_{об} \geq 0, Z_{зп} \geq 0, ЗАГ_{зп} \geq 0. \quad (16)$$

Нормальна стійкість фінансового стану підприємства, яка гарантує його платоспроможність, забезпечується за умови:

$$O_{об} < 0, Z_{зп} \geq 0, ЗАГ_{зп} \geq 0. \quad (17)$$

Нестійке фінансове становище пов'язане з порушенням платоспроможності, коли ще існує можливість установаження рівноваги за рахунок поповнення джерел власних засобів і збільшення власних оборотних засобів, а також за рахунок додаткового залучення довгострокових кредитів і позичкових засобів, забезпечується за умови

$$O_{об} < 0, Z_{зп} < 0, ЗАГ_{зп} \geq 0. \quad (18)$$

Фінансова нестійкість вважається допустимою, коли величина вартості, що залучається для формування запасів і витрат короткострокових кредитів і позичкових засобів, не перевищує сумарної вартості виробничих запасів, готової продукції і товарів (найбільш ліквідної частини запасів і витрат), тобто коли виконуються такі умови:

- виробничі запаси плюс готова продукція і товари (за собівартістю) дорівнюють короткостроковим кредитам і позичковим засобам, які беруть участь у формуванні запасів і витрат, або є більшими за них;
- вартість незавершеного виробництва плюс витрати майбутніх періодів дорівнюють сумі позичкових і довгострокових засобів формування запасів і витрат або

є меншими за них.

Кризовий фінансовий стан, за якого підприємство перебуває на межі банкрутства, настає тоді, коли грошові засоби, короткострокові фінансові вкладення і дебіторська заборгованість підприємства не покривають навіть його кредиторської заборгованості:

$$O_{об} < 0, Z_{зп} < 0, ЗАГ_{зп} < 0 \quad (19)$$

Але А. Д. Шеремет, Р. С. Сайфулін, В. В. Ковальов пропонують дещо іншу методику визначення типу фінансової стійкості підприємства (до них приєднується також Г. В. Савицька).

Абсолютна стійкість фінансового стану підприємства, коли виконуються такі умови:

$$ЗЗ < \sum ВOK + КР, \quad (20)$$

де $ЗЗ$ – запаси і затрати;

$\sum ВOK$ – сума власних оборотних коштів;

$КР$ – кредити під ТМЦ.

Коефіцієнт забезпеченості запасів і затрат джерелами засобів більше одиниці:

$$К_{ЗЗ} = \frac{\sum ВOK + КР}{ЗЗ} > 1 \quad (21)$$

Нормальна стійкість фінансового стану підприємства, коли виконуються такі умови:

$$ЗЗ = \sum ВOK + КР, \quad (22)$$

$$К_{ЗЗ} = \frac{\sum ВOK + КР}{ЗЗ} = 1 \quad (23)$$

Нестійкий (передкризовий) фінансовий стан підприємства, коли виконуються такі умови:

$$ЗЗ = \sum ВOK + КР + Д, \quad (24)$$

де $Д$ – тимчасово вільні джерела засобів.

$$К_{ЗЗ} = \frac{\sum ВOK + КР + Д}{ЗЗ} = 1 \quad (25)$$

Кризовий фінансовий стан підприємства, коли виконуються такі умови:

$$ЗЗ > \sum ВOK + КР + Д, \quad (26)$$

$$К_{ЗЗ} = \frac{\sum ВOK + КР + Д}{ЗЗ} < 1 \quad (27)$$

Законодавство України рекомендує для своєчасного виявлення тенденцій формування незадовільної структури балансу у прибутково працюючого суб'єкта підприємницької діяльності і вжиття випереджувальних заходів, спрямованих на запобігання банкрутству, проводити систематичний експрес-аналіз фінансового стану підприємств (фінансовий моніторинг) за допомогою коефіцієнта Бівера.

Крім того, у вітчизняній економіці застосовується найбільш прийнятна система показників Бівера, яка дозволяє визначити незадовільну структуру балансу неплатоспроможних підприємств.

$$\text{Коефіцієнт Бівера} = \frac{\text{ЧП} - \text{Сума амортизаційних відрахувань}}{\text{Довгостр.зобов.} + \text{Короткостр.зобов.}} \quad (28)$$

$$\text{Рентабельність активів} = \frac{\text{Чистий прибуток (ЧП)}}{\text{Активи}} \quad (29)$$

$$\text{Фінансовий лівередж} = \frac{\text{Довгостр.зобов.} + \text{Короткостр.зобов.}}{\text{Активи}} \quad (30)$$

$$\text{Коеф. покриття активів чистим оборот. кап.} = \frac{\text{Власні активи} + \text{Позаоборотні активи}}{\text{Активи}} \quad (31)$$

$$\text{Коеф. покриття азобов'язань} = \frac{\text{Обігові активи}}{\text{Короткостр.зобов.}} \quad (32)$$

Таблиця 8 – Характеристика показників Бівера

Показники	Компанія із задовільним фінансовим станом	За 5 років до банкрутства	За 1 рік до банкрутства
Коефіцієнт Бівера	0,4–0,45	0,17	–0,15
Рентабельність активів	6–8	4	–22
Фінансовий лівередж	< 37	< 50	< 80
Коефіцієнт покриття активів чистим оборотним капіталом	0,4	< 0,3	0,06
Коефіцієнт покриття зобов'язань	> 3,2	< 2	< 1

Належна рейтингова оцінка вимагає комплексного аналізу широкої бази критеріїв із проведенням ретельного розгляду фундаментальних зовнішніх та внутрішніх факторів.

Підсумкова рейтингова оцінка враховує усі найважливіші параметри (показники) виробничо-господарської діяльності підприємства, тобто господарської активності в цілому. При її побудові враховуються дані про виробничий потенціал підприємства, рентабельність його продукції, ефективність використання виробничих та фінансових ресурсів, стан та розміщення коштів, їх джерела та інші показники. У таблиці 9 наводиться набір вихідних показників для загальної порівняльної оцінки.

Запропонована система показників базується на даних фінансової звітності підприємства. Ця вимога робить оцінку масовою, дозволяє контролювати зміни у фінансовому стані підприємства усіма учасниками економічного процесу. Вона також дозволяє оцінити результативність та об'єктивність самої методики комплексної оцінки.

Таблиця 9 – Система вихідних показників для рейтингової оцінки за даними публічної звітності

I група	II група
Показники оцінки прибутковості господарської діяльності	Показники оцінки ефективності управління
1. Загальна рентабельність підприємства – балансовий прибуток на 1 грн активів. 2. Чиста рентабельність підприємства – чистий прибуток на 1 грн активів. 3. Рентабельність власного капіталу – чистий прибуток на 1 грн власного капіталу. 4. Загальна рентабельність виробничих фондів – балансовий прибуток до середньої величини основних виробничих фондів та оборотних засобів у товарно-матеріальних цінностях	1. Чистий прибуток на 1 грн обсягу всієї реалізації. 2. Прибуток від реалізації продукції на 1 грн обсягу реалізації продукції. 3. Прибуток від всієї реалізації на 1 грн обсягу всієї реалізації. 4. Балансовий прибуток на 1 грн обсягу всієї реалізації
III група	IV група
Показники оцінки ділової активності	Показники оцінки ліквідності та ринкової стійкості
1. Віддача всіх активів – виручка від реалізації продукції на 1 грн активів. 2. Віддача основних фондів – виручка від реалізації продукції на 1 грн основних фондів. 3. Оборотність оборотних фондів – виручка від реалізації продукції на 1 грн оборотних засобів. 4. Оборотність запасів – виручка від реалізації продукції на 1 грн запасів та затрат. 5. Оборотність дебіторської заборгованості – виручка від реалізації продукції на 1 грн дебіторської заборгованості. 6. Оборотність найбільш ліквідних активів – виручка від реалізації на 1 грн найбільш ліквідних активів. 7. Віддача власного капіталу – виручка від реалізації на 1 грн власного капіталу	1. Коефіцієнт покриття. 2. Коефіцієнт ліквідності. 3. Індекс постійного активу – основні фонди та інші позаоборотні активи до власних коштів. 4. Коефіцієнт автономії. 5. Забезпеченість запасів власними оборотними засобами – власні оборотні засоби на 1 грн запасів та затрат

Вихідні показники для рейтингової оцінки об'єднані у 4 групи (збиткові підприємства в даній системі не повинні розглядатися).

У загальному вигляді алгоритм порівняльної рейтингової оцінки підприємства може бути поданий у вигляді послідовності таких дій:

1. Вихідні дані представляються у вигляді матриці (a_{ij}) , тобто таблиці, де у рядках записані номери показників ($i = 1, 2, 3, \dots, n$), а у стовпцях – номери підприємств ($j = 1, 2, 3, \dots, m$).

2. За кожним показником знаходять максимальне значення та заноситься у стовпець умовного еталонного підприємства ($m + 1$).

3. Вихідні показники матриці a_{ij} стандартизуються у відношенні відповідного показника еталонного підприємства за формулою

$$X_{ij} = \frac{A_{ij}}{\text{MAX}A_{ij}} > 1 \quad (33)$$

де x_{ij} – стандартизовані показники стану j -го підприємства.

4. Для кожного підприємства, що аналізується, значення його рейтингової оцінки визначається за формулою

$$R_j = \sqrt{(1-x_{1j})^2 + (1-x_{2j})^2 + \dots + (1-x_{nj})^2} \quad , \quad (34)$$

де R_j – рейтингова оцінка для j -го підприємства;

$x_{1j}, x_{2j}, \dots, x_{nj}$ – стандартизовані показники j -го підприємства, що аналізується.

5. Підприємства упорядковуються (ранжуються) у порядку спадання рейтингової оцінки.

Найвищий рейтинг має підприємство з мінімальним значенням R . Для використання даного алгоритму на практиці ніяких обмежень кількості порівнювальних показників та підприємств не передбачено.

Викладений алгоритм отримання рейтингової оцінки підприємства може використовуватися для порівняння підприємств на дату складання балансу (за даними на кінець періоду), або в динаміці.

У другому випадку вихідні показники, які увійшли до таблиці 9 розраховуються як темпові коефіцієнти росту: дані на кінець періоду ділять на значення відповідного показника на початок періоду або середнє значення відповідного показника попереднього періоду (або іншої бази порівняння). Таким чином, отримуємо не лише оцінку поточного стану підприємства на певну дату, але й оцінку його зусиль і здібностей

за зміною такого стану в динаміці, на перспективу. Така оцінка є надійним вимірником росту конкурентоспроможності підприємства в даній галузі діяльності. Вона також визначає більш ефективний рівень використання усіх його виробничих та фінансових ресурсів.

Можливе також внесення до таблиці 9 одночасно як миттєвих, так і темпових показників (тобто подвоєння кількості вихідних показників), що дозволяє отримати узагальнену рейтингову оцінку, яка характеризує як стан, так і динаміку фінансово-господарської діяльності підприємства.

Дані таблиці 9 можуть бути розширені за рахунок внесення до неї додаткових показників із довідок, що надаються підприємствами банкам та податковим інспекціям, із форм статистичної звітності та з інших джерел. Особливістю системи показників, що наводяться у таблиці 9, є те, що майже усі вони мають однакову спрямованість (за винятком індексу постійного активу, динаміка якого має складний характер). Це означає, що чим вищий рівень показника або чим вищий темп його зростання, тим кращий фінансовий стан підприємства, що оцінюється. Тому при розширенні наведеної системи за рахунок внесення до неї нових показників необхідно стежити, щоб ця умова не порушувалася.

Алгоритм отримання рейтингової оцінки також може бути модифіковано. Наприклад, можна використовувати одну з таких формул:

$$R'_j = \sqrt{a_{1j}^2 + a_{2j}^2 + \dots + a_{nj}^2} \quad (35)$$

$$R''_j = \sqrt{k_1 a_{1j}^2 + k_2 a_{2j}^2 + \dots + k_n a_{nj}^2} \quad (36)$$

$$R'''_j = \sqrt{k_1(1 - x_{1j})^2 + k_2(1 - x_{2j})^2 + \dots + k_n(1 - x_{nj})^2} \quad (37)$$

де k_1, k_2, \dots, k_n – вагові коефіцієнти показників, щозначаються експертом.

Формула (35) визначає рейтингову оцінку для j -го підприємства, що аналізується, за максимальним віддаленням від початку координат, а не за мінімальним відхиленням від підприємства-еталона. У спрощеному розумінні це означає, що найвищий рейтинг має підприємство, у якого сумарний результат за всіма односпрямованими показниками вищий, ніж у інших.

Формула (36) є модифікацією формули (37). Вона враховує вагомість показників, які визначаються експертним шляхом. Необхідність введення вагових показників для окремих показників з'являється при диференціюванні оцінки відповідно до потреб користувачів.

Формула (37) є аналогічною модифікацією основної формули розрахунку рейтингу. Вона враховує вагомість окремих показників при розрахунку рейтингової оцінки стосовно до підприємства-еталона.

Практична робота 7

Мета роботи: Навчитись аналізувати та оцінювати наслідки впливу нових умов функціонування підприємства. Діагностувати вплив цих змін на показники діяльності підприємства, ймовірність банкрутства та рівень рейтингу. Сформувати відповідну систему рекомендацій та заходів.

За результатами розрахунків необхідно зробити висновки, а саме:

1. Зробити необхідні висновки у разі настання певної ситуації.
2. Проаналізувати та оцінити наслідки впливу нових умов функціонування підприємства.
3. Діагностувати вплив цих змін на показники діяльності підприємства, ймовірність банкрутства та рівень рейтингу.
4. Сформувати відповідну систему рекомендацій та заходів.

Ситуацію кожен студент обирає згідно з останнім номером залікової книжки (табл. 10).

Таблиця 10 – Умови ситуацій

№ пор.	Ситуація
1	2
0	На ринку з'явився новий конкурент з аналогічною продукцією, у зв'язку з цим ваш обсяг реалізації продукції скоротився на 15 %
1	Підприємство зайняло нову нішу на ринку і прогнозується збільшення обсягів реалізації на 20 %
2	Держава вирішила спростити систему оподаткування, і як наслідок на підприємстві зменшилася дебіторська заборгованість на 30 %
3	Підприємство впровадило нову технологію, що дозволило знизити витрати на виробництво продукції та підвищити якість продукції і, як наслідок, збільшити обсяг виробництва на 20 %
4	Відбулися зміни у законодавстві щодо монополізації ринку. Було запропоновано максимальний рівень рентабельності продукції у розмірі 10 %
5	Підприємство впровадило систему корпоративної соціальної відповідальності, що дозволило збільшити інвестиційну привабливість підприємства і підвищити ціну акцій на 5 %
6	У результаті злиття підприємств вартість акцій підприємства зросла на 5 %, а також зріс обсяг реалізованої продукції на 7%
7	Держава вирішила спростити систему оподаткування, і як наслідок на підприємстві зменшилася дебіторська заборгованість на 25 %
8	Підприємство впровадило нову технологію, що дозволило знизити витрати на виробництво продукції та підвищити якість продукції і як наслідок збільшити обсяг виробництва на 13 %
9	Відбулися зміни у законодавстві щодо монополізації ринку. Було запропоновано максимальний рівень рентабельності продукції у розмірі 15 %